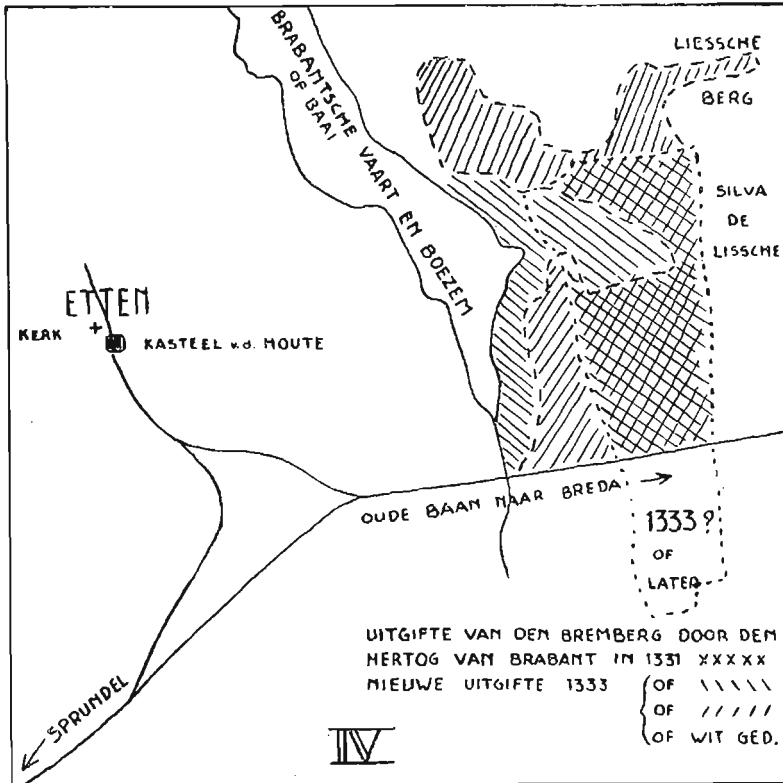
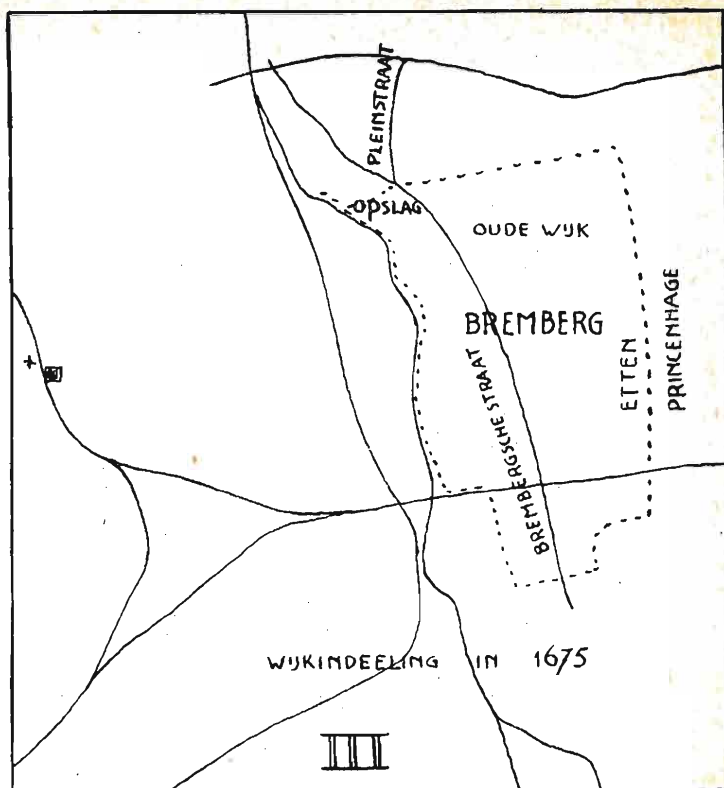

DE NIEUWE KAPEL OP DEN BREMBERG

Op Woensdag na Palmzondag 1331 had hertog Jan van Brabant aan Arnoud Dibbouts, Arnoud van Putte en consorten, poorters van Antwerpen, ter ontmoering en ontginning uitgegeven en verkocht een deel van zijn vroente en heide of wildert, namelijk 17½ hoeven (hofsteden) ieder van 12 bunders, dus totaal 210 bunders, en had verscheidene voorrechten daaraan verbonden, waaronder het tolvrij vervoer van

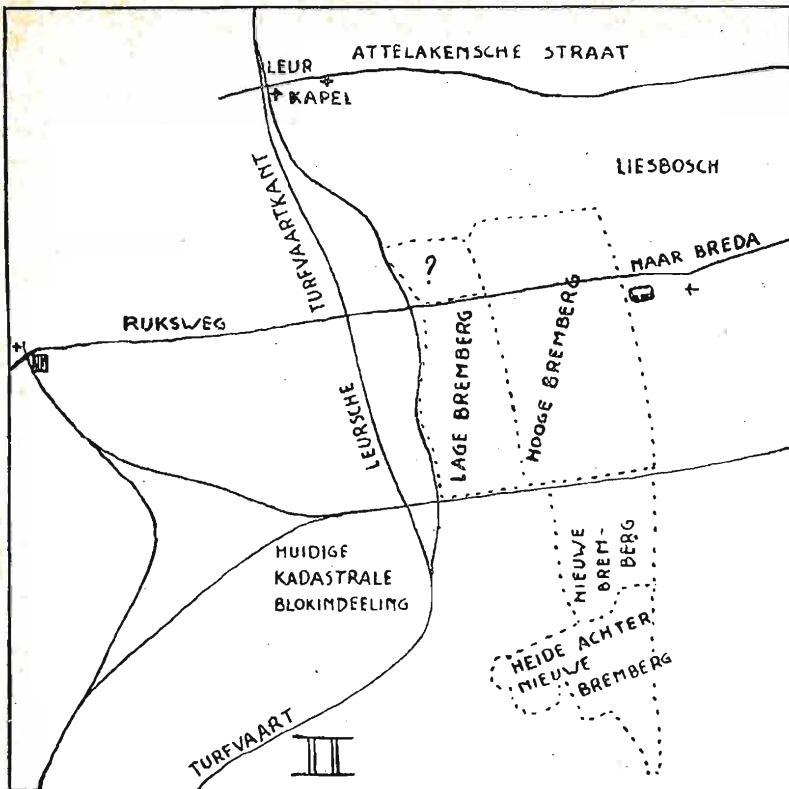

allerlei goederen (vooral turf en hout) over een te graven vaart en weg tot aan de rivier de Mark.

Deze uitgifte, in 1331 bevestigd en vermeerderd, werd op 3 Mei 1455 door den graaf van Nassou, heer van Breda, nog uitgebreid met nieuwe bepalingen en werd alsdan geheeten „de Keuren van den Zande”.

Deze plaats „den Zande” gelegen tusschen den Bremberg en (Prin-
cen) Hage kennen we nog heden onder den naam „Zandspui”.

Aangelokt door voormelde voorrechten vestigden zich al spoedig naast deze Zandspui van de Turfvaart en op het kruispunt van de oude Sprundelsche baan met de Brembergsche straat, de spuiwin-

der of spuiwachter, de schutter of bochtmeester voor het vee, de turfgravers, de turfschuitvoerders. En omdat de turfschippers alhier aan de spui hun beurt moesten afwachten om geschut te worden, vestigden er zich ook eenige neringdoenden, onder wie zooals immer de herbergier een groote rol zal hebben gespeeld, zoodat er zich een gehucht vormde, bestaande uit menschen die een kleine belangengemeenschap stichtten.

Tusschen de Brembergsche vaart en de Brembergsche straat lag er ten zuidoosten van Leur, even ten zuiden van „de Vijf Huizen” een plaats of „plein”, geheeten „den Brembergschen Opslag”, alwaar de over water en weg aangevoerde turf werd opgeslagen en in de zon

gedroogd, totdat ze in grootere schuiten werd overgeladen ter vervoer naar Breda en de steden van Holland en Zeeland.

Tot onderhoud van weg en vaart en ook met het oog op een regelmatig turfvervoer werden in 1555 en 1628 Willekeuren of reglementen uitgevaardigd.

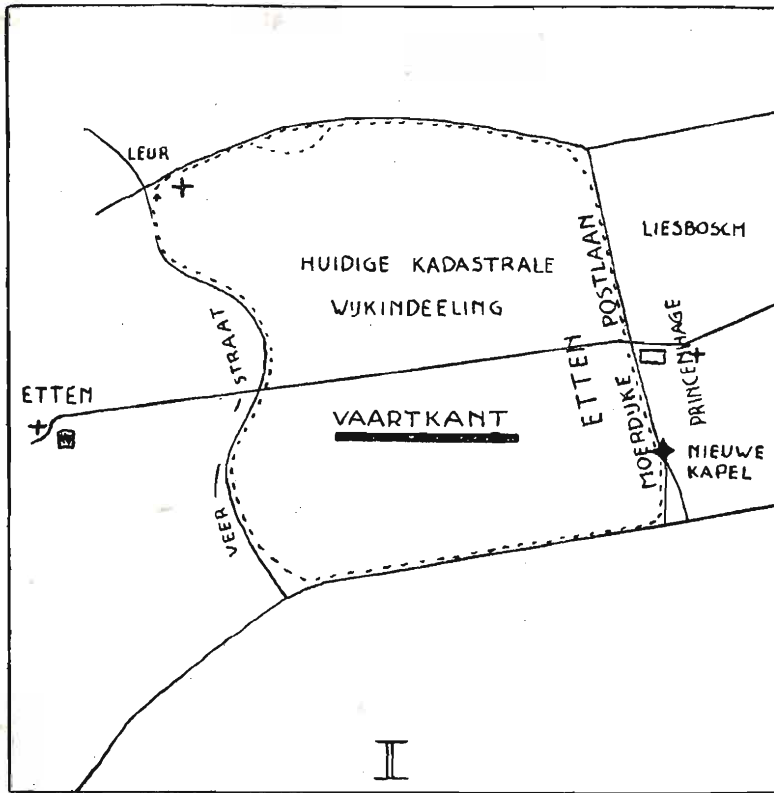
Wegens geschillen met haar nabuur (de gemeente Princenhage) werden de grenzen van deze wijk in 1651 en 1675 nader bepaald, waaruit blijkt dat een strook van het Liesbosch nog onder haar gebied gerekend werd, en dat ten zuiden van de Vuchtschoot de kleine heide door deze grens werd doorsneden.

In de 14e, 15e en 16e eeuw beleefde de Brembergsche wijk een grooten bloei door deze turfnering, en werd zelfs een der welvarendste en dichtst bevolkte wijken van Etten genoemd.

Twee oorzaken deden helaas de welvaart geheel verschrompelen. De tachtigjarige oorlog stremde de vrije turfvaart; de afpersingen der doortrekkende legerbenden verlamden de energie der gravers en schippers. En toen tot overmaat van ramp prins Philips Willem van Oranje in 1618 de Zundertsche moeren aan eenige machtige Brabantsche heeren verkocht, werd buiten den Bremberg een nieuwe turfvaart gegraven, wellicht die welke nu nog de IJzermolen vaart genoemd wordt. Deze werd meermalen, vooral in 1646 verbeterd, om op de kortste en voordeeligste wijze Breda van turf te voorzien, waardoor echter de Brembergsche turfnering van haar afzetgebied beroofd werd.

Tengevolge daarvan had het onderhoud der Brembergsche vaart geen zin meer. Deze verzandde meer en meer, zoodat er van de oude glorie van de Zandspui heden ten dage slechts een slootje is overgebleven.

Zoals andere oude gehuchten en wijken, had ook de Bremberg vóór de Hervorming zijn eigen Kapel. Hieromtrent verklaarde tusschen 1675 en 1700 de oude heer Johan de Bruyn - zelf geboortig en bewoner van den Bremberg, een goed katholiek, meier en rentmeester van het Stift Thorn in Limburg, hetwelk in heel de baronie van Breda, ook onder Etten, veel eigendommen bezat - aan Pieter

Nuyts het volgende. Alhier op den Bremberg stond voorheen een Kapel met een Mariabeeld, hetwelk hij (de Bruyn) uit een Brembergsch huis - alwaar het (voorzeker wegens den oorlog en de godsdienststroeubelen) boven op een zolder in de hanenbalken verborgen was - gehaald heeft. Daarna heeft hij (de Bruyn) het beeld weer doen bekleeden en het met eigen handen naar de kerk te Etten gebracht, waar het gebleven is, (d.w.z. totdat de kerk in 1648 door de Hervormden in bezit werd genomen. Onbekend is, waarheen het beeld toen in veiligheid gebracht is, of wat er sedert van geworden is). Deze mededeeling over Kapel en beeld is door Pieter Nuyts, den befaamden liberalen schout van Etten, voor het nageslacht bewaard

in zijn handschrift „Beschrijvinge van de Vrijheyd ende Heerlijck-
heyd Etten”, waaraan we ook ten deele voornoemde gegevens over
den Bremberg ontleend hebben.

Dergelijke devotiekapellen vormden weleer een religieus centrum
van de gehucht- of wijkbewoners, alwaar zij samenkwamen, om
hun gemeenschapsbelangen aan te bevelen en toe te vertrouwen aan
de schutse van Gods Moeder; alwaar zij in tijden van nood hun toe-
vlucht zochten; alwaar zij genezing afsmeekten voor een zieke en
erbarming voor een dierbare overledene; alwaar de hemel werd
bestormd in tijden van pest, hongersnood en oorlog; in één woord,
waar zij elkander troffen in lief en leed en steunden bij alle voor-
vallen van het leven, bij alle rampen in huis en stal en schuur; zoo-
dat zulk een kapel, door hun voorouders gebouwd en met inkomst-
ten verrijkt, een gemeenschappelijk, waardevol, religieus bezit werd.
Voor dergelijke kapellen werden doorgaans uit en door de ge-
hucht- of wijkbewoners dan ook jaarlijks twee kapelmeesters geko-
zen, die de bezittingen en inkomsten moesten beheeren, de kapel
onderhouden en versieren, en althans als zij zelf een kapelaan kon-
den bekostigen, de eeredienst moesten verzorgen. Wellicht moesten
die kapelmeesters ook zelf voorbidden, tenzij er een schoolmeester
op het gehucht woonde. 't Is wel jammer, dat we omtrent die kapel-
meesters van den Bremberg niets vonden opgeteekend.

Nu de parochie Liesbosch onlangs op den Bremberg - uit dankbaar-
heid dat zij voor de oorlogsverwoesting gespaard bleef - een nieuwe
Mariakapel gebouwd heeft, en zich opmaakt om aldaar deze kapel
plechtig te gaan inzegenen en het Mariabeeld te wijden, om het
aloude vroom gebruik in eere te herstellen, nu moge alle gehucht-
bewoners het zich tot een eereplicht rekenen, die eeuwenoude god-
vruchtige traditie te doen herleven.

1947 Op het feest van St. Anna.

L. MERKELBACH VAN ENKHUIZEN.